

Examen VMBO-GL en TL

2016

tijdvak 1
woensdag 18 mei
9.00 - 11.00 uur

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 45 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 65 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Staatsinrichting van Nederland

Gebruik bron 1.

- 1p 1 Op de munt ontbreekt een deel van de naam van een koning.
Welke naam hoort op deze munt te staan?
- A Willem I, Koning der Nederlanden
  - B Willem II, Koning der Nederlanden
  - C Willem III, Koning der Nederlanden

- 2p 2 Een invulopdracht over de politieke verhouding tussen de koning en de ministers:
De regering bestaat uit de koning en de ministers. In de nieuwe Grondwet van 1848 staat dat de koning ...**(1)**... is en dat de ministers ...**(2)**... zijn. Een wetsvoorstel dat door de Staten-Generaal is aangenomen, wordt eerst door de koning en daarna door een ...**(3)**... ondertekend.
→ Vul de ontbrekende woorden in.
Doe het zo:
1 = ... (vul woord in)
(enzovoort tot en met nummer 3)

Gebruik bron 2.

- 1p 3 De bron gaat over een belangrijk politicus.
→ Noem de naam van deze politicus.

Gebruik bron 3.

- 2p 4 Iemand beweert dat deze bron **bruikbaar** is om de opkomst van het feminisme te beschrijven, maar **niet bruikbaar** is om te weten hoe vrouwen in die tijd over feminisme dachten.
→ Geef een reden waarom de bron bruikbaar is om de opkomst van het feminisme te beschrijven.
→ Geef ook een reden waarom de bron niet bruikbaar is om te weten hoe vrouwen in die tijd over het feminisme dachten.
Doe het zo:
De bron is bruikbaar, omdat ... (geef reden).
De bron is niet bruikbaar, omdat ... (geef reden).

Gebruik bron 4.

- 1p 5 In de bron wordt kritiek gegeven op het beleid van de politicus Kuyper. Welke kritiek is in de bron te zien? En bij welke groepering past deze kritiek?
- A Kuyper zorgde ervoor dat een belangrijk recht werd verboden. Daar waren de protestanten het niet mee eens.
  - B Kuyper zorgde ervoor dat een belangrijk recht werd verboden. Daar waren de socialisten het niet mee eens.
  - C Kuyper zorgde ervoor dat vakbonden werden verboden. Daar waren de protestanten het niet mee eens.
  - D Kuyper zorgde ervoor dat vakbonden werden verboden. Daar waren de socialisten het niet mee eens.

Gebruik bron 5.

- 1p 6 De bron laat drie vaandels zien uit de periode 1900-1930.
→ Welk maatschappelijk verschijnsel past bij de bron?

Gebruik bron 6.

Het parlement heeft verschillende rechten.

- 1p 7 → Van welk recht heeft de Tweede Kamer gebruikgemaakt?

Gebruik bron 7.

- 2p 8 Hieronder staan vijf grondrechten:
- a recht op betoging
  - b recht op huisvesting
  - c recht van petitie
  - d vrijheid van godsdienst
  - e vrijheid van onderwijs
- Geef per afbeelding aan welk grondrecht daarbij hoort. **Let op!** Elk grondrecht mag maar één keer worden gebruikt. Er blijft één grondrecht over.

Doe het zo:

Bij afbeelding 1 hoort grondrecht ... (vul letter in).
(enzovoort tot en met afbeelding 4)

- 1p 9 Waaruit blijkt dat Nederland een rechtsstaat is?
- A De rechten van de burgers worden bepaald door het staatshoofd.
  - B De rechten van de burgers zijn vastgelegd in wetten.
  - C De regering heeft geen invloed op de wetgevende macht.
  - D De regering heeft invloed op uitspraken van de rechters.

- 2p 10 Een invulopdracht over het ontstaan van een nieuwe regering in Nederland:
Na de verkiezingen moet er een nieuwe regering komen. De periode van onderhandelingen tussen de verschillende politieke partijen wordt ...**(1)**... genoemd. Na veel overleg wordt er afgesproken om met twee of meer politieke partijen een ...**(2)**... te vormen. Over de inhoud van het nieuwe beleid worden afspraken gemaakt in een ...**(3)**... . Ten slotte worden de ministers benoemd door het staatshoofd.
Vier begrippen:
a coalitie
b formatie
c interpellatie
d regeerakkoord
In de tekst ontbreken drie begrippen.
→ Geef per nummer aan welk begrip daarbij hoort. **Let op!** Er blijft één begrip over.
Doe het zo:
Bij 1 hoort begrip ... (vul letter in).
(enzovoort tot en met 3)
- 1p 11 Nederland is een rechtsstaat en daarom zijn rechtszaken in principe openbaar. Iedereen van zestien jaar of ouder mag in Nederland een rechtszaak bijwonen.
→ Geef een reden waarom rechtszaken in een rechtsstaat openbaar zijn.
- 3p 12 Hieronder staan zeven gebeurtenissen uit de geschiedenis en staatsinrichting van Nederland:
1 De Provinciale Staten kiezen voortaan de leden van de Eerste Kamer.
2 De rechtsstaat is buiten werking gesteld.
3 Het districtenstelsel wordt vervangen door het stelsel van evenredige vertegenwoordiging.
4 Sociale grondrechten worden vastgelegd in de grondwet.
5 Vrijheid van godsdienst wordt ingevoerd.
6 Vrouwen krijgen passief kiesrecht.
7 Willem II heeft politieke onschendbaarheid gekregen.
Hieronder staan vier jaartallen:
a 1848
b 1917
c 1941
d 1983
→ Geef per gebeurtenis aan welk jaar daarbij hoort. **Let op!** Een jaartal mag meer dan één keer worden gebruikt.
Doe het zo:
Bij gebeurtenis 1 hoort ... (vul letter in).
(enzovoort tot en met gebeurtenis 7)

Staatsinrichting van Nederland

---

bron 1

Een Nederlandse munt (voor- en achterzijde):

Toelichting

Op de munt links staat: Willem

Op de munt rechts staat: 10 cents 1848

bron 2

Tekst in een geschiedenisboek over een belangrijk politicus:

Onder leiding van deze politicus nam rond 1850 de hogere burgerij de macht in handen. In de jaren daarna kregen ook de protestanten en de katholieken steeds meer invloed in de politiek en nog weer later ook de arbeiders. Mede dankzij het werk van deze politicus kregen al deze groepen steeds meer te zeggen in de politiek.

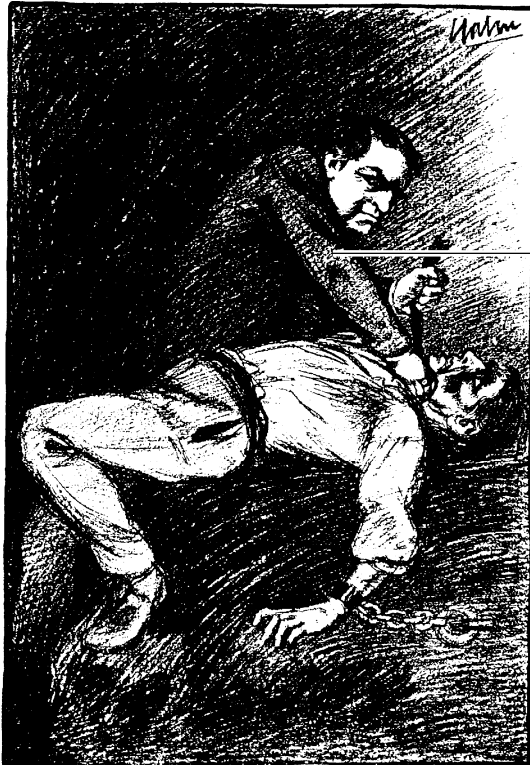
bron 3

Een tekst geschreven door een vrouw rond 1900:

Vrouwen van Nederland! Wordt u bewust van de plicht die u heeft voor uzelf en voor de samenleving. U wilt toch ook meewerken aan de opbouw van de maatschappij! Vecht u dan los van alle belachelijke vooroordelen. Strijdt mee voor economische en politieke onafhankelijkheid! Strijdt mee voor een betere maatschappij!

bron 4

Een politieke prent over een maatregel van Abraham Kuyper (1903):

Kuyper

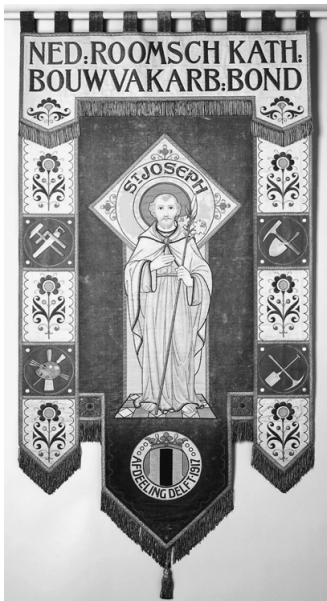
Toelichting

In 1903 nam de Tweede Kamer de zogenaamde 'wurgwetten' van Abraham Kuyper aan. Deze wetten hielden in dat ambtenaren niet meer mochten staken.

bron 5

Hieronder en op de volgende pagina staan in totaal **drie** vaandels uit de periode 1900-1930.

vaandel 1

Toelichting

Op het vaandel staat de tekst:

Nederlandse Rooms Katholieke Bouwvakarbeidersbond

St. Joseph

afdeling Delft 1917

vaandel 2

Toelichting

Op het vaandel staat de tekst:

Nederlandse Christelijke Bouwarbeidersbond

1908-1923

vaandel 3

Toelichting

Op het vaandel staat de tekst:
Algemene Nederlandse Bouwarbeidersbond
Afdeling Helmond
opgericht 20 juni 1928

bron 6

Een krantenartikel (1925):

De Olympische Spelen

De regering wil één miljoen gulden uitgeven om de Olympische Spelen in Amsterdam te laten plaatsvinden. Een meerderheid in de Tweede Kamer is tegen deze uitgaven van de regering. Daarom heeft de Tweede Kamer de begroting afgekeurd. Het is nu onzeker of de Olympische Spelen in 1928 in Amsterdam gehouden kunnen worden.

bron 7

Hieronder en op de volgende pagina's staan in totaal **vier** afbeeldingen die te maken hebben met grondrechten.

afbeelding 1

Een demonstratie van ambtenaren:

Toelichting

Op het spandoek staat: 'Het PTT-personeel eist 10% loonsverhoging, 100 gulden ineens!'

afbeelding 2

Een poster met een oproep om krakers te steunen:

Toelichting

Op de poster staat:

Krakers voor de rechter (*Krakers zijn mensen die zonder toestemming in leegstaande woningen gaan wonen.*)

Kom op voor je recht!

Op het spandoek staat: wij willen wonen.

afbeelding 3

Een Hindoestaanse tempel in Den Helder:

afbeelding 4

Het aanbieden van een verzoekschrift op het Binnenhof:

Toelichting

Op het spandoek staat dat meer dan 1 miljoen Nederlanders bezwaar maken tegen een plan van de regering.

Historisch overzicht vanaf 1900

- 1p 13 Rond 1900 werd Alfred Dreyfus, een Franse militair van Joodse afkomst, ten onrechte beschuldigd van landverraad. Veel Fransen geloofden dat hij schuldig was. Enkele jaren na zijn veroordeling werd hij alsnog vrijgesproken. Hij bleek toch onschuldig te zijn. Mede door dit soort gebeurtenissen werd onder Joden het streven naar een eigen staat versterkt.

Welke begrippen passen bij deze beschrijving?

- A antisemitisme en militarisme
- B antisemitisme en zionisme
- C rassenwetten en militarisme
- D rassenwetten en zionisme

Gebruik bron 8.

- 1p 14 In de spotprent is een van de oorzaken van de Eerste Wereldoorlog te herkennen.

Welke oorzaak wordt bedoeld?

- A bondgenootschappen
- B herbewapening
- C imperialisme
- D wapenwedloop

Gebruik bron 9.

- 1p 15 Deze spotprent mocht tijdens de Eerste Wereldoorlog niet gepubliceerd worden van de Nederlandse regering.

→ Geef een **politiek** argument voor de Nederlandse regering om deze spotprent te verbieden.

- 2p 16 In 1915, tijdens de Eerste Wereldoorlog, begonnen de Duitsers met de aanleg van een 180 kilometer lang hek langs de Belgisch-Nederlandse grens. Dit hek stond onder een dodelijke elektrische spanning van 2000 Volt of meer. Daarmee wilden de Duitsers het onmogelijk maken voor bepaalde groepen om de grens te passeren. Het ging hierbij niet om het tegenhouden van Belgische vluchtelingen.

→ Noem een **andere** groep mensen die van de Duitsers de grens **niet** mocht passeren. Geef ook een reden waarom ze de grens niet mochten passeren.

Doe het zo:

Groep mensen: ...

Reden waarom ze de grens niet mochten passeren: ...

2p 17 Lenin woonde tot 1917 als vluchteling in Zwitserland. De Duitse regering heeft hem in 1917 geholpen om terug te keren naar Rusland. Zowel Lenin als de Duitse regering hadden tijdens de Eerste Wereldoorlog belang bij een wapenstilstand.

→ Welk belang had de **Duitse regering** bij een wapenstilstand met Rusland in 1917?

→ Welk belang had **Lenin** bij een wapenstilstand in 1917?

Doe het zo:

Het belang van de Duitse regering bij een wapenstilstand was ... (noem belang).

Het belang van Lenin bij een wapenstilstand was ... (noem belang).

Gebruik bron 10.

2p 18 Leg uit, met behulp van een onderdeel van de bron, welke propagandaboodschap de Amerikaanse regering wilde overbrengen.

Doe het zo:

De propagandaboodschap is ... (noem de propagandaboodschap).

Dat is te herkennen aan ... (noem een onderdeel van de bron).

1p 19 In de jaren na de Eerste Wereldoorlog kwam de filmindustrie tot ontwikkeling. Opvallend daarbij is dat er in Duitsland tot halverwege de jaren twintig bijna geen speelfilms over de Eerste Wereldoorlog werden gemaakt.

→ Geef een **historische** verklaring waarom er toen bijna geen Duitse speelfilms over de Eerste Wereldoorlog werden gemaakt.

2p 20 Hieronder staan vijf omschrijvingen die te maken hebben met de Duitse geschiedenis:

1 Bij verkiezingen voor de Rijksdag (= het Duitse parlement) haalt de NSDAP 6 procent van de stemmen.

2 De Duitse regering zegt het Verdrag van Versailles op.

3 De 'Wet ter bescherming van Duits bloed en Duitse eer' wordt ingevoerd.

4 Het economisch herstel is vooral te danken aan de herbewapening.

5 Nationaal-socialistische knokploegen verstoren regelmatig politieke bijeenkomsten van de communisten.

→ Geef per omschrijving aan of deze hoort bij de **Republiek van Weimar** of bij **nazi-Duitsland**.

Doe het zo:

Omschrijving 1 hoort bij (kies uit: de Republiek van Weimar / nazi-Duitsland).

(enzovoort tot en met omschrijving 5)

2p 21 In de periode 1929-1933 was er sprake van politieke chaos in Duitsland. De bevolking moest in deze periode vier keer naar de stembus om een nieuw parlement te kiezen. Volgens Hitler waren er voor die politieke chaos verschillende oorzaken, zoals bijvoorbeeld de wereldwijde economische crisis.
→ Noem **twee** andere oorzaken die **volgens Hitler** toen gezorgd hebben voor politieke chaos in Duitsland.

1p 22 Na de machtsovername door de NSDAP in Duitsland werden er in opdracht van de nazi-regering enkele films over de Eerste Wereldoorlog gemaakt. In deze propagandafilms werd de nadruk gelegd op de volgende eigenschappen van soldaten: kameraadschap, heldenmoed en de bereidheid om te sterven voor Duitsland.
→ Geef een **historische** reden waarom juist deze eigenschappen door de regering werden benadrukt.

Gebruik bron 11.

1p 23 Bij welke kenmerken van het nationaal-socialisme past de opgave?
A censuur en indoctrinatie
B indoctrinatie en militarisme
C militarisme en terreur
D terreur en censuur

2p 24 In 1936 werd onder leiding van Stalin in de Sovjet-Unie een grondwet ingevoerd. In **theorie** stonden er, net als in de Nederlandse grondwet, democratische grondrechten in deze grondwet. Maar in de **praktijk** werden deze grondrechten niet toegepast.
→ Geef **twee** voorbeelden van democratische grondrechten die in de praktijk **niet** toegepast werden.

Gebruik bron 12.

1p 25 In de bron ontbreekt de naam van het land dat volgens de nazi's was verslagen.
Welk land moet worden ingevuld?
A de Verenigde Staten
B Frankrijk
C Groot-Brittannië
D Polen

Gebruik bron 13.

1p 26 Welke afbeeldingen passen bij collaboratie?
A afbeelding 1 en 2
B afbeelding 1 en 5
C afbeelding 2 en 3
D afbeelding 2 en 4
E afbeelding 3 en 4
F afbeelding 4 en 5

- 1p 27 In Indonesië waren soldaten in de periode 1942-1945 krijgsgevangenen gemaakt en opgesloten in kampen. Deze krijgsgevangenen hadden gevochten voor een **bondgenootschap**.
- Noem de naam van het bondgenootschap waarvoor de krijgsgevangenen hadden gevochten.
  - Noem ook de naam van het bondgenootschap waartegen ze hadden gevochten.
- Doe het zo:*
De krijgsgevangenen hadden gevochten vóór ... (noem bondgenootschap) en tegen ... (noem ander bondgenootschap).
- Gebruik bron 14.*
- 2p 28 Deze oma was tijdens de Tweede Wereldoorlog volgens veel Nederlanders zowel **goed** als **fout**.
- Geef voor beide standpunten een argument.
- Doe het zo:*
De oma was 'goed', want ... (geef argument).
De oma was 'fout', want ... (geef argument).
- 2p 29 Bij de Jodenvervolging in Nederland speelden de volgende drie begrippen een grote rol: **Westerbork**, **razzia's** en **vernietigingskampen**.
- Beschrijf de Jodenvervolging in Nederland. Gebruik de drie begrippen in een juiste historische samenhang en betekenis.
- Doe het zo:*
De systematische Jodenvervolging in Nederland begon met ... (maak de beschrijving af met behulp van de drie genoemde begrippen).
- Gebruik bron 15.*
- 1p 30 Zet de vier berichten uit de bron in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
- Doe het zo:*
Eerst bericht ..., dan ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul alleen nummers in).
- 2p 31 Tussen 1946 en 1949 stuurde de Nederlandse regering bijna 100.000 dienstplichtige militairen naar Indonesië. Als een dienstplichtige weigerde, werd hij berecht en volgde er een strenge straf. In die tijd vonden sommige mensen dienstweigeren goed, andere mensen vonden dienstweigeren juist verkeerd.
- Geef voor beide meningen een politiek of historisch argument.
- Doe het zo:*
In die tijd vonden sommige mensen dienstweigeren goed, omdat ... (geef een politiek of historisch argument).
In die tijd vonden andere mensen dienstweigeren verkeerd, omdat ... (geef een politiek of historisch argument).

1p 32 In december 1948 gaf de Nederlandse regering opdracht voor de Tweede Politionele Actie. Het tijdstip voor deze opdracht was zorgvuldig gekozen. Tijdens de kerstdagen vergadert de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties niet. De Nederlandse regering wilde niet dat er vergaderd werd over de Politionele Actie.
→ Noem een politieke reden waarom de Nederlandse regering niet wilde dat de Veiligheidsraad over de Politionele Actie vergaderde.

1p 33 In 1951 werd de EGKS opgericht. Het economisch doel van deze oprichting was de productie van kolen en staal. Er was ook een politiek doel.
→ Welk **politiek** doel had de oprichting van de EGKS?

Gebruik bron 16.

1p 34 In 1948 werd er door Joden feest gevierd.
→ Naar aanleiding van welke gebeurtenis vierden zij feest?

Gebruik nogmaals bron 16.

1p 35 Geef een historische verklaring voor de uitspraak 'blijdschap ontstaan uit nood en leed'.

Gebruik bron 17.

2p 36 Hieronder staan de namen van vijf personen:
a Arafat
b Begin
c Ben Goerion
d Carter
e Sadat
→ Geef per uitspraak aan welke persoon daarbij hoort. **Let op!** Er blijft één persoon over.

Doe het zo:

Bij uitspraak 1 hoort persoon ... (vul letter in).
(enzovoort tot en met uitspraak 4)

Gebruik bron 18.

2p 37 Na de Tweede Wereldoorlog werd een aantal Europese landen door het Westen gezien als satellietstaten van de Sovjet-Unie.
→ Welke **vier** landen op de kaart werden gezien als satellietstaten?
Schrijf alleen de nummers op.

- 1p 38 Hieronder staan twee gebeurtenissen:
- 1 De Sovjet-Unie brengt in 1957 als eerste land ter wereld een raket in een baan om de aarde.
  - 2 De Sovjet-Unie bouwt in 1962 raketinstallaties op Cuba.
- Welke **overeenkomst** is er tussen beide gebeurtenissen?
- A In beide gevallen controleert de Sovjet-Unie het hele luchtruim boven de Verenigde Staten.
  - B In beide gevallen raken de Verenigde Staten een deel van hun grondgebied kwijt.
  - C In beide gevallen valt de Sovjet-Unie de Verenigde Staten aan.
  - D In beide gevallen voelen de Verenigde Staten zich bedreigd.

- 1p 39 Nederland werd na de Tweede Wereldoorlog een ontzuilde samenleving. Daarbij speelden de volgende drie ontwikkelingen een rol:
- 1 invoering van het Marshallplan
  - 2 ontstaan van een jongerencultuur
  - 3 welvaartsstijging en economische groei
- Wat is de juiste tijdsvolgorde van deze ontwikkelingen?
- A Tweede Wereldoorlog → 1 → 2 → 3 → ontzuilde maatschappij
  - B Tweede Wereldoorlog → 1 → 3 → 2 → ontzuilde maatschappij
  - C Tweede Wereldoorlog → 2 → 1 → 3 → ontzuilde maatschappij
  - D Tweede Wereldoorlog → 2 → 3 → 1 → ontzuilde maatschappij

Gebruik bron 19.

- 1p 40 In de bron vragen Oost-Duitse jongeren om perestrojka. Gorbatsjov noemt dat opvallend.
- Geef een reden waarom het opvallend was dat **juist deze jongeren** daarom vroegen.

- 2p 41 In 1990 viel de Sovjet-Unie uit elkaar. Dit had grote gevolgen voor veel landen in Oost-Europa.
- Noem **twee** verschillende gevolgen voor deze Oost-Europese landen.

Gebruik bron 20.

- 2p 42 Vier instellingen in de Europese Unie:
- a de Europese Commissie
  - b de Raad van Ministers
  - c het Europees Parlement
  - d het Europese Hof van Justitie
- In het schema moet achter de nummers 1, 2 en 3 een Europese instelling ingevuld worden.
- Noem per nummer de instelling die daarbij hoort. **Let op!** Er blijft één instelling over.

Doe het zo:

Bij 1 hoort ... (vul letter in).

(enzovoort tot en met 3)

- 1p 43 De laatste jaren maken steeds meer mensen in Nederland zich zorgen over de Nederlandse identiteit. Waardoor wordt de toenemende bezorgdheid over de Nederlandse identiteit veroorzaakt?
- A door de discussie over de verzorgingsstaat en door de gelijkschakeling
  - B door de gelijkschakeling en door de multiculturele samenleving
  - C door de multiculturele samenleving en door de uitbreiding van de macht van de Europese Unie
  - D door de uitbreiding van de macht van de Europese Unie en door de discussie over de verzorgingsstaat

Gebruik bron 21.

- 2p 44 Hieronder staan vier gebeurtenissen:
- a de moord op kroonprins Frans Ferdinand
  - b de stichting van de Joodse staat
  - c het afwerpen van de eerste atoombom
  - d het uitbreken van de beurskrach
- Waar hebben deze gebeurtenissen plaatsgevonden? Schrijf per gebeurtenis een nummer op. **Let op!** Er blijft één nummer over.
- Doe het zo:*
- Gebeurtenis a vond plaats in ... (schrijf nummer op).
(enzovoort tot en met gebeurtenis d)

- 1p 45 Hieronder staan nog een keer dezelfde vier gebeurtenissen:
- a de moord op kroonprins Frans Ferdinand
  - b de stichting van de Joodse staat
  - c het afwerpen van de eerste atoombom
  - d het uitbreken van de beurskrach
- Wat is de juiste volgorde, van vroeger naar later?
- A a - c - d - b
  - B a - d - c - b
  - C d - a - b - c
  - D d - b - a - c

Historisch overzicht vanaf 1900

bron 8

Een spotprent over de verdeling van China (1898):

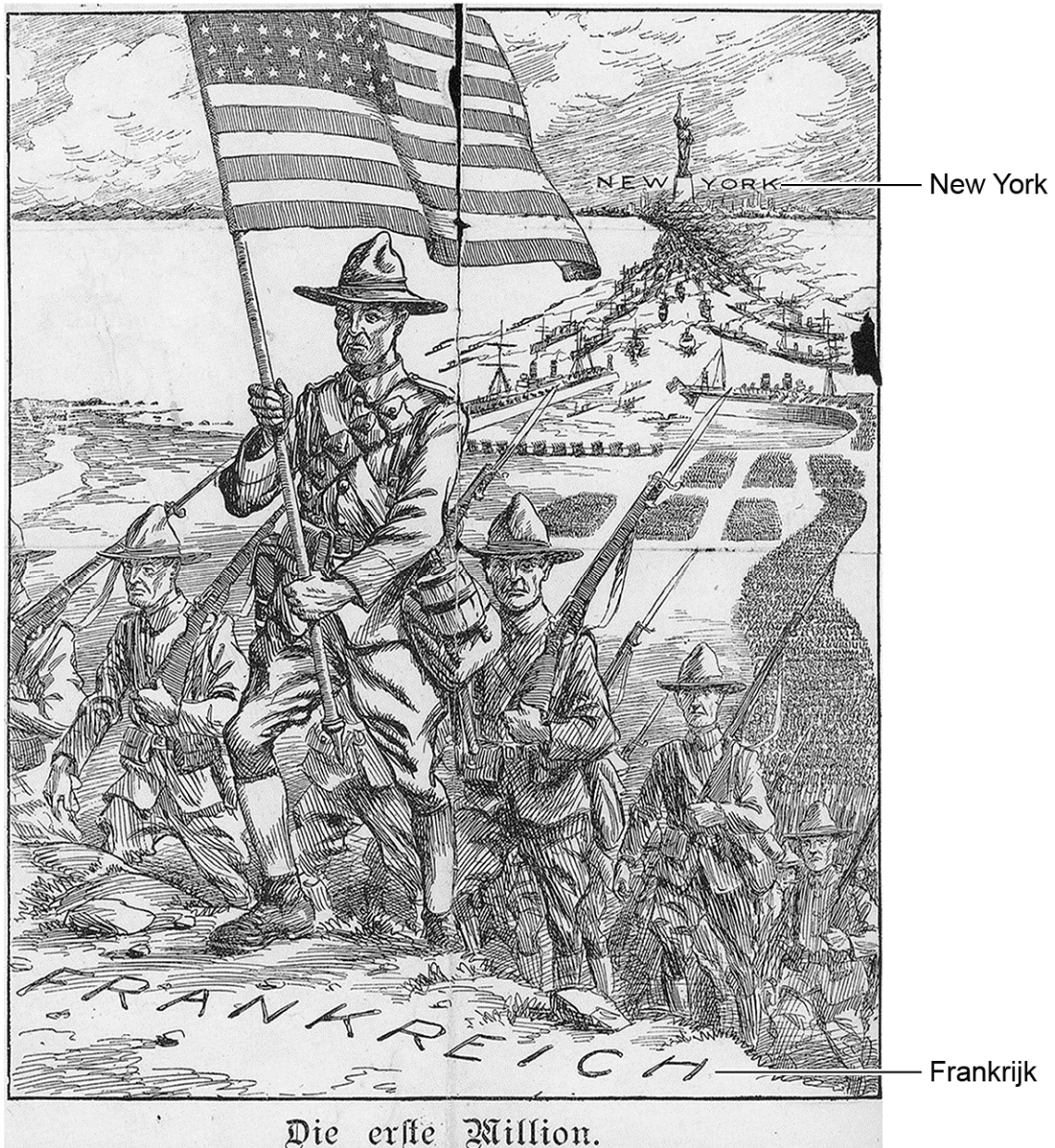
bron 9

Een Franse spotprent over het Duitse leger met als titel: 'Hun manier van oorlog voeren' (1914):

bron 10

Een Amerikaanse prent die boven de Duitse loopgraven werd uitgestrooid (1918):

Toelichting

Onderaan de prent staat: 'De eerste miljoen'.

bron 11

Een opgave in een Duits schoolboek (1935):

Een vliegtuig vliegt met een snelheid van 240 kilometer per uur naar een plaats op 210 kilometer afstand om daar bommen te laten vallen. Na hoeveel tijd komt het vliegtuig terug als het afwerpen van de explosieve lading 7,5 minuten in beslag neemt?

bron 12

Uit een geschiedenisboek:

In november 1940 moest een minister uit de Sovjet-Unie tijdens een bezoek aan Berlijn schuilen voor een bombardement. Hij sprak hier een nazi-minister op aan: "U zegt dat u (...) heeft verslagen. Waarom zitten we dan in deze schuilplaats?"

bron 13

Hieronder en op de volgende pagina's staan in totaal **vijf** afbeeldingen uit de Tweede Wereldoorlog.

afbeelding 1

Door het brandstofftekort slopen mensen houten blokjes uit de tramrails (1944):

afbeelding 2

Duivenpootjes:

Toelichting

Duivenbezitters moesten van de bezetter hun duiven doden en de pootjes als bewijs inleveren bij de gemeente.

afbeelding 3

Een collectebus van de Stichting Winterhulp Nederland:

Toelichting

De Winterhulp was een Duitse organisatie die zich bezighield met de sociale zorg.

afbeelding 4

Lesboeken gemaakt voor een nationaal-socialistische radiocursus Duits:

Toelichting

Op de kanten staat: Rijksradio-omroep, De Nederlandse omroep, radiocursus Duits.

afbeelding 5

Een witte vlag:

Toelichting

Deze vlag werd gebruikt om aan te geven dat het Nederlandse leger wilde onderhandelen met het Duitse leger.

bron 14

Een Nederlandse vrouw vertelt in 2013 over haar oma in een krantenartikel:

In november 1944 beviel mijn oma in Den Helder van een dochter. De vader was een bevriende Duitse soldaat, die op dat moment al naar het Oostfront was gestuurd. Mijn oma werkte in de keuken van het Duitse leger. In de Hongerwinter smokkelde zij eten mee uit deze keuken en gaf dit aan mensen in de buurt.

bron 15

Hieronder staan vier berichten uit de verzetskrant 'Vrij Nederland' (1940-1945):

bericht 1

Joden werden op straat in elkaar geslagen en gedeporteerd. De Amsterdamse bevolking kon dit niet aanzien. Er werd naar het enige middel van verzet gegrepen: de staking.

bericht 2

Landgenoten! Al enkele jaren onderdrukken de nazi's ons volk, maar vandaag op 6 juni begint de bevrijding van West-Europa. Houdt moed, volk van Nederland. Aan de kusten van Normandië bulderen de geallieerde kanonnen.

bericht 3

Met toenemende spanning volgden wij de afgelopen maanden de strijd om Stalingrad. Wij zijn heel blij om te horen dat de Sovjet-Unie heeft gewonnen. Twee legerleiders, Hitler en Stalin, vochten tegen elkaar ... en Stalin heeft gewonnen!

bericht 4

Vandaag komen de Geallieerden nog niet verder dan Amersfoort, Utrecht en Hilversum. Maar, Amsterdammers, ze komen er aan. Morgen is Amsterdam aan de beurt.

bron 16

Een krantenartikel (1948):

Joden vieren feest

Afgelopen zondag hebben Amsterdamse Joden feest gevierd. Overal hingen witte vlaggen met de blauwe banen en de Davidster. Een half uur voor het begin van de viering stonden veel Joden buiten te wachten. Ik hoorde blijde, maar ingetogen stemmen. Dit was geen romantische, opgewonden vreugde, maar een blijdschap ontstaan uit nood en leed.

bron 17

Hieronder staan vier uitspraken van personen die te maken hebben gehad met de politiek in het Midden-Oosten tussen 1945 en 1979:

uitspraak 1

Ik snap de verbazing over mijn beslissing wel. Wie had ooit gedacht dat ik, als president van een groot Arabisch land, bereid zou zijn om met de vijand te gaan praten?

uitspraak 2

Ik zal nu het document van de oprichting van de Joodse staat voorlezen. Laten we de oprichting ondersteunen door te gaan staan.

uitspraak 3

Onze acties zijn gebaseerd op onze principes: we willen onze geweren blijven gebruiken. We willen onze historische rechten behouden. We willen geen vrede en geen onderhandelingen.

uitspraak 4

De lange dagen op Camp David zijn voorbij. Tijdens onze besprekingen waren de leiders van beide buurlanden vooruitziend en wijs, en dat leidde tot succes. Ik hoop dat de leiders deze wijsheid met zich meenemen.

bron 18

Een kaart van Europa met acht genummerde landen (1955):

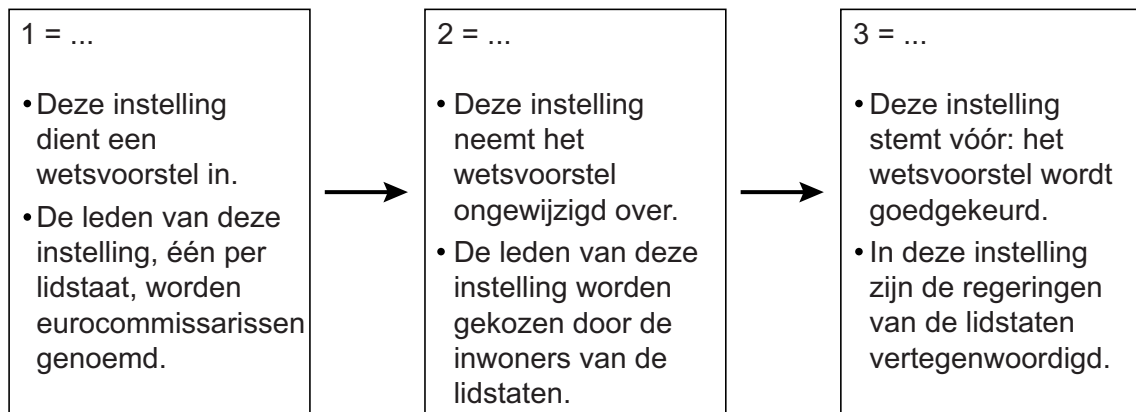
bron 19

Michael Gorbatsjov was in 1989 aanwezig bij de viering van het veertigjarig bestaan van de DDR. Hij schreef daarover in zijn memoires (1996):

Die avond was er een fakkeloptocht in Oost-Berlijn. Partijleden uit het hele land marcheerden langs de eretribune waarop ik stond. Later hoorde ik dat alle deelnemers van tevoren geselecteerd waren door de overheid. Het waren hoofdzakelijk jonge activisten die hoorden bij de massa-organisaties van de Communistische Partij. Daarom was het zo opvallend dat juist déze jongeren kreten riepen als: 'Wij willen perestrojka. Gorbatsjov, help ons!'.

bron 20

Een vereenvoudigd schema met de stappen die nodig zijn om een Europese wet aan te nemen:

bron 21

Een wereldkaart waarop vijf plaatsen met nummers zijn aangegeven:

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.